

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף קנ

וכל היכא דתני 'כל שהוא' לית ליה שיעורא? כלומר לעיל בעמ' הקודם אמר רב יוסף שאי אפשר לומר שדברי המשנה 'שייר קרקע כל שהוא' הכוונה ששייר קרקע כדי פרנסתו, שהרי היא אמרה 'כל שהוא'. משמע שלדעת רב יוסף בכל מקום שהמשנה אומרת 'כל שהוא' משמעותו כל שהוא ממש ללא שיעור מסויים. הגמ' מקשה על כך:

והא תנן: והרי למדנו במשנה במס' חולין - לדעת רבי דוסא בן הרקינס מי שיש לו חמש רחלות שאפשר לגזוז מהן צמר במשקל של מנה וחצי, הרי הן חייבות ב'ראשית הגז' (= לתת לכהן מהצמר), ולדעת חכמים אפילו אם יש לו חמש רחלות שאפשר לגזוז מהן כל שהוא הרי הן חייבות ב'ראשית הגז'. ע"כ המשנה שם.

ואמרין: ואמרנו שם בגמ' - שהשיעור של 'כל שהוא' הוא שבכל הרחלות יחד יהיה צמר במשקל מנה וחצי, ובלבד שכל רחל תעשה חמישית משיעור זה כך שבכולן יחד יהיה מנה וחצי.

נמצא ש'כל שהוא' יש לו שיעור, וא"כ קשה על רב יוסף שאמר ש'כל שהוא' משמעותו כל שהוא ממש ללא שיעור מסויים.

תירוץ: התם בדין הוא דלא ליתני כל שהוא: באמת המשנה שם בכלל לא היתה צריכה לומר 'כל שהוא', שהרי יש לזה שיעור, אלא אגב שתנא קמא (= רבי דוסא בן הרקינס) אמר שיעור גדול (= שכל רחל צריכה לעשות מנה וחצי), לכן אמרו חכמים שדי בשיעור קטן והם קראו לו 'כל שהוא' ביחס לשיעור הגדול.

*

פשיטא: דבר פשוט הוא שאם שכיב מרע אמר (או בריא ע"י קניין) 'אני מקנה את המטלטלין שלי לפלוני', אותו פלוני קנה את כל מטלטליו חוץ מהחייטים והשעורים שלו (וכן חוץ מבהמותיו).

ואם הוא אמר 'אני מקנה את כל המטלטלין שלי לפלוני', קנה אפילו את החיטים והשעורים, ואפילו את החלק העליון של הריחים, שכיון שרגילים ליטול אותה כדי לתקנה היא נקראת 'מטלטלין', אבל לא קנה את החלק התחתון של הריחים, כיון שהיא קבועה במקומה ומתקנים אותה במקומה ואינה נקראת 'מטלטלין'.

ואם הוא אמר 'אני מקנה את כל מה שמיטלטל לפלוני', זיהינו כל דבר שאפשר לטלטלו, קנה אפילו את הריחים התחתונה, כיון שהיא אינה מחוברת לקרקע ואפשר לטלטלה, ולמרות שאין רגילות לטלטלה אבל כיון שאפשר לטלטלה הרי היא בכלל 'כל מה שמיטלטל'.

*

איבעיא להו: הסתפקו בני הישיבה - האם עבד נחשב כקרקע או כמטלטלין? הספק הוא רק לעניין לשון בני אדם, שאם אמר שנותן את המטלטלין שלו במתנה לפלוני, האם העבד בכלל או לא (כיון שהעבר אינו מחובר לקרקע והוא דומה בזה למטלטלין), אבל לגבי שאר הדברים עבדים נחשבים כקרקעות מן התורה.

אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי: למדנו במשנה לעיל (סח.) - המוכר את העיר מכר בתים וכו', אבל לא את המטלטלין כגון תנור וכיריים, כי הם לא נמכרים בכלל העיר. אמנם אם המוכר ציין במפורש שהוא מוכר לו את העיר היא וכל מה שבתוכה, אפילו היו בה בהמה ועבדים הם נמכרים בכלל העיר. ע"כ המשנה שם.

אי אמרת בשלמא: אם תאמר שעבד כמטלטלין, מובן שבמקרה של הרישא שהוא מכר לו את העיר סתם (ולא אמר 'היא וכל מה שבתוכה') לא מכר את העבדים, כיון שהוא מכר לו את העיר ולא את העבדים והמטלטלין, אבל אם עבד נחשב לקרקע, קשה מדוע הוא לא נמכר עם העיר? ומכאן הוכחה שעבד נחשב למטלטלין!

דחיה: **ואלא מאי וכו':** גם אם עבדים כמטלטלין קשה! שהרי בסיפא שם נאמר, שאם הוא אמר 'היא וכל מה שבתוכה' מכר **אפילו** את העבדים. ואם עבדים כמטלטלין מדוע המשנה אמרה 'אפילו' (ששמעו שהם לא ממש דומים למטלטלין ובכל זאת מכר אותם), והרי הם בדיוק כמו מטלטלין ופשוט שהם נמכרים יחד עם כל המטלטלין שבעיר.

[אלא] מאי אית לך למימר: אלא מה יש לך לתרץ ולומר, שיש הבדל בין מטלטלין ניידים (= כגון עבדים ובהמה שהולכים מעצמם ממקום למקום) למטלטלין שאינם ניידים, ולכן המשנה אמרה ש'אפילו' עבדים שהם מטלטלין שניידים מעצמם הרי הם בכלל המכירה, וא"כ כמו כן גם אם תאמר שעבדים כקרקעות לא קשה, לפי שיש הבדל בין קרקעות ניידות (= עבדים) לקרקעות שאינם ניידות (= קרקע ממש), ולכן המוכר עיר סתם אין בדעתו למכור את העבדים שהם ניידים, ונמצא שאין הוכחה שעבדים כמטלטלין.

א"ל רבינא לרב אשי: למדנו במשנה במס' פאה - הכותב בשטר שנותן את כל נכסיו לעבדו, יצא העבד לחירות, כיון שגם העבד בכלל הנכסים של האדון, ונמצא שהוא הקנה לעבד את גופו יחד עם שאר נכסיו. אבל אם הוא שייר קרקע כל שהוא, כגון שאמר 'חוץ מקרקע כל שהוא', לא יצא העבד לחירות, לפי שיתכן שכוונת האדון לשייר את העבד עצמו, שהרי עבדים הוקשו בתורה לקרקעות, ונמצא שהוא לא קנה את עצמו וגם את הנכסים לא קנה. רבי שמעון אומר, אפילו אם הוא שייר קרקע כל שהוא יצא העבד לחירות, כיון שהוא שייר קרקע ולא עבד, אלא אם אמר האדון 'כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרכוא שבהן' שאז לא יצא לחירות, כיון שיתכן שכוונתו לשייר את העבד. ע"כ המשנה שם.

ואמר רב דימי בר יוסף אמר ר' אלעזר עשו מטלטלין שיויר אצל עבד: למרות שהמשנה שם אמרה ש'שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין', גם אם הוא שייר מטלטלין לא יצא לחירות, לפי שבני אדם קוראים לעבד 'מטלטלין' מפני שהוא דומה למטלטלין בזה שאינו מחובר לקרקע. אבל לא עשו מטלטלין שיויר אצל כתובה, דהיינו מי שהקנה את כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו מטלטלין כל שהם, אין זה 'שיויר' ולכן היא לא מחלה על השיעבוד שנכסי בעלה משועבדים לכתובתה. (ראה ביאור בהרחבה ברשב"ם לעיל קמט:). ע"כ המשנה שם.

ואמר ליה רבא לרב נחמן: מה ההבדל בין עבדים לכתובה לעניין שיויר? וענה לו רב נחמן שעבד נחשב למטלטלין, וכיון ששייר מטלטלין לעצמו לכן אפשר לומר ששייר לעצמו גם את העבד, אבל את כתובת אשה גובים מהקרקע, ומטלטלין לא נחשבים 'שיויר' לגבי זה. נמצא שרב נחמן אמר שעבד נחשב למטלטלין, ואפשר לפשוט מכאן את הספק!

דחייה: אמר ליה: אמר רב אשי לרבינא - אנחנו מבארים את המשנה בצורה אחרת מרב נחמן, שבאמת עבדים הם כקרקעות, אבל הטעם שהעבד לא יצא לחירות אם הוא שייר מטלטלין הוא לא מפני שעבד כמטלטלין, אלא משום שעבד צריך להשתחרר בשטר כזה שהוא לא יהיה קשור יותר לרבו, כדי שתהיה הכריתות גמורה, וכיון שבשטר הזה כתוב שהמטלטלין נשארים של האדון, נמצא שזכותו של האדון כתובה בשטר, ואין זה שטר כריתות גמור, ולכן לא יצא לחירות.

*

אמר רבא אמר רב נחמן חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם: יש חמשה מקרים של אדם שנתן מתנה, שיש דין מיוחד אם כתב את כל נכסיו במתנה ולא שייר לעצמו קצת מהנכסים.

ואלו הן - שכיב מרע, עבדו, אשתו, ובניו, מברחת: והגמרא מבארת אחד אחד.

שכיב מרע - דתנן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ושייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת, לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת: שכיב מרע שחילק את נכסיו לאחרים ואחר מכן הבריא עמד מחוליו. אם הוא חילק את כל נכסיו ולא השאיר לעצמו שום קרקע, הוא חוזר בו מהמתנה, כי בודאי כל מה שהוא נל את נכסיו יה רק על דעת שהוא ימות אחרת הוא היה משאיר לעצמו חלק מנכסיו להתפרנס, ומכיון שהוא הבריא מתברר שמתתו היתה בטעות. אבל אם הוא השאיר לעצמו קרקע נחשבת מתנת כמתנת בריא ואינו יכול לחזור בה גם אם הבריא לבסוף.

עבדו - דתנן הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין: הכותב שטר לעבדו 'כל נכסי נתונים לך', יצא העבד לחירות וקנה את כל הנכסים. כי העבד עצמו הוא אחד מהנכסים של האדון ונמצא שהאדון הקנה לעבדו את עצמו עם שאר כל הנכסים. אבל אם האדון שייר לעצמו קרקע כלשהי ולא פירט איזו קרקע, לא יצא העבד לחירות כלל. משום שיתכן והתכוין לעבד עצמו שהרי עבדים הוקשו בפסוק לקרקעות (!), ומכיון שהשאיר את העבד ולא שחררו ממילא העבד לא קנה כלום.

אשתו - דאמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופא: אדם שכתב שטר מתנה את כל נכסיו לאשתו, הדין הוא שהיא לא קיבלה אותם אלא רק נעשית 'אפטרופוס' על נכסיו. לפי שאין דרך אדם לא

להשאיר לבניו שום ירושה, ובהכרח הוא כתב כך רק כדי לחלוק לה כבוד ולעשותה אפוטרופוס על נכסיו. אמנם אם השאיר קרקע אחת לבניו, מתברר שהוא כן רוצה לת לה את שאר הנכסים במתנה והיא זוכה בהם.

בניו - דתנן הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה: הכותב שטר שהוא נותן את כל נכסיו לבניו, חוץ מקרקע אחת שהוא נותן אותה לאשתו. לאחר מותו אשתו תוכל לגבות את כתובתה רק מהקרקע ההיא שכתב לה בשטר. ואם הקרקע ההיא לא תספיק לתשלום כתובתה, היא איבדה את הזכות לגבות את כתובתה משאר הנכסים. והטעם, בגלל שהיא שתקה ולא מחתה בבעלה היא הסכימה למחול על הזכות הזו.

אבל אם הוא כתב את כל נכסיו לבניו חוץ מקרקע אחת שאותה הוא השאיר לעצמו, לאחר מותו היא גובה את כתובתה מכל הנכסים. כי הסיבה שהיא שתקה אינה משום שויתרה על זכותה אלא היא סמכה בדעתה שתגבה את כתובתה מהקרקע הנשארת בידי בעלה, והיא אינה יודעת כמה הקרקע הזו באמת שווה, ולכן היא אומרת לעצמה אמתין עש בית דין ישומו את הקרקע הזו ואז אם אראה שהיא לא מספיקה לכתובתי אלך לבית דין למחות על המתנה שקבלו הבנים ואבקש לגבות את כתובתי מהנכסים שבידיהם.

מכרחת - דאמר מר מכרחת צריכה שתכתוב כל נכסיה: אלמנה שעומדת להינשא בנישואין שניים, והיא רוצה 'להבריא' את הנכסים שיש לה מבעלה החדש (שלא יירש אותה לאחר מותה), היא צריכה לכתוב את כל נכסיה במתנה לאדם אחר. ואז לאחר שתתגרש או תתאלמן היא תוכל לתבוע מהמקבל את נכסיה בחזרה.

וכל זה במקרה שהאשה כתבה לו את כל נכסיה, כי אז אנו אומרים שלא יתכן שאדם יתן את כל נכסיו לאדם זר ולכן בהרח שעתשה זאת רק כדי להריח את נכסיה כנ"ל. אבל אם כתבה לו רק מקצת מנכסיה, היא לא יכולה לתבוע אותם, משום שבאמת נתנה לו אותם במתנה.

ובכולהו, מטלטלי הוי שיוור, לבר מכתובה דאמקרקעי תקינו רבנן ממטלטלי לא תקון רבנן: בכל חמשת המקרים הנ"ל לאו דוקא אם שייר קרקע הדין כנ"ל, אלא הוא הדין אם השאיר מטלטלין. חוץ מהמקרה הרביעי של 'הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה' שאם השאיר לה מטלטלין היא לא אבדה את כתובתה משום שחכמים תקנו לאשה לגבות את כתובתה מקרקעות ולא ממטלטלין.

אמימר אמר מטלטלי דכתיבי בכתובה ואיתנהו בעינייהו הוי שויר: הדין הוא בעל שייחד מטלטלין עבור כתובת אשתו ומת, ואותם המטלטלין נמצאים לפנינו, יכולה לגבות מהם כתובתה ללא שבועה. ולכן גם לעניננו היא סומכת על המטלטלין הללו לגבות מהם את כתובתה רק שאינה יודעת עדיין כמה הם שווים. וממילא שתיקתה אינה נחשבת כהסכמה לותר על זכותה לגבות משאר הנכסים. וכנ"ל.

*

אמר נכסי לפליא: שכיב מרע שאמר 'נכסי לפלוני', מה כוללת המילה 'נכסי'?

עבדא איקרי 'נכסי': עבד נקרא 'נכסי' כפי שלמדנו מהמשנה 'הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין' והעבד יוצא לחירות בגלל שהוא אחד מהנכסים והוא קונה את עצמו בכלל הנכסים. וכפי שביארנו למעלה.

ארעא איקרי נכסי: קרקע נקראת 'נכסי'. כפי שלמדנו מהמשנה במסכת קידושין הקוראת לקרקעות 'נכסים'. המשנה קוראת להם 'נכסים שיש להם אחריות' משום שכל אדם שמלווה לחבירו משעבד אותם לחוב לפי שהם קיימים תמיד ואי אפשר לכלות או להעלים אותם.

גלימא איקרי נכסי: בגד נקרא 'נכסי' וכמו שלמדנו במשנה שם הקוראת למטלטלין 'נכסים שאין להן אחריות'.

זוזי איקרי נכסי: מטבעות נקראות 'נכסי' כפי שלמדנו במשה שם 'נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה' כלומר אם מכר מטלטלין עם הקרקע, ברגע שהקונה קנה את הקרקע בכסף שטר או חזקה, נקנו המטלטלין עם הקרקע.

כי הא דרב פפא הוו ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקניניהו ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד תוון: וכמו שרב פפא הלווה 12,000 זוז לאדם המתגורר ב'בי חוזאי', והוא שלח את רב שמואל בר אבא שגיבה אותם. ורב פפא הקנה את הכסף לרב שמואל ב'קנין אגב' על ידי שהקנה לו את מפתן ביתו. (הסיבה שהוא היה צריך להקנות לו את הכסף, כי אחרת הלווים לא היו מוכנים להחזיר את הכסף לשליח. משום שהשליח לא קונה את הכסף, וממילא אם יקרה לו אונס בדרך וישדדו לו את הכסף, הם יתחייבו לשלם שוב). כשחזר רב שמואל עם הכסף, יצא רב פפא לקבל את פניו עד מקום הנקרא 'תוון' מרוב שמחה.

שטרא איקרי נכסי: שטר נקרא 'נכסי' כפי שלומדים מדברי רבה בר יצחק.

שני שטרות הן: יש שני שטרות שדינם חלוק זה מזה.

א. הרוצה לתת שדה במתנה לחבירו ואומר לשניים 'תזכו בשדה הזו בשביל פלוני, וכתבו לו את השטר על השדה' ועשה איתם 'קנין סודר' על המתנה. הוא יכול לחזור בו רק מכתיבת השטר, כל עוד הם לא מסרו את השטר למקבל. אבל הוא כבר לא יכול לחזור בו ממתנת השדה, משום שהם כבר זכו אותה למקבל (על פי הדין שזוכין לאדם שלא בפניו).

ב. אבל האומר לשניים הללו 'תזכו בשדה על מנת שתכתבו לו את השטר', כל עוד לא נמסר השטר למקבל, הנותן יכול לחזור בו לא רק מהשטר אלא גם ממתנת השדה בעצמה. משום שכוונת הנותן היא שהמקבל לא יזכה במתנה עד שיגיע השטר לידי.

רב חייא בר אבין אמר רב הונא - שלשה שטרות הן וכו': יש שלוש סוגים של שטר. השניים כנ"ל, והשלישי - אם קדם המוכר וכתב את שטר המכירה לפני שמכר את החפץ לקונה. כלומר המוכר מעוניין למכור קרקע לחבירו, והוא התכוון מראש וכבר כתב שטר מכירה חתום עוד קודם שבאמת מכר את החפץ לחבר. ומותר לעשות זאת כדלהלן.

כאותה ששנינו 'כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו': למרות שזה נראה כשקר, אין בזה בעיה. כי אין כאן חשש שמישהו יפסיד את כספו בגלל השטר הזה, מלבד הכותב בעצמו. דהיינו ישנו חשש שאם לבסוף הוא לא ימכור את הקרקע, והשטר יאבד לו, וה'קונה' הרשום בשטר ימצא את השטר הוא יגזול ממנו את הקרקע. אך זו בעיה של המוכר אם הוא לא חושש לכך.

כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה שטר כל מקום שהוא: ממש"ך רב חייא בר אבין ואומר - שטר כזה שנכתב מראש על הקרקע, כאשר לבסוף ימכור המוכר את הקרקע והקונה יחזיק בה, הוא יקנה גם את השטר. וזאת כדלהלן.

וזו היא ששנינו 'נכסים שאין להן אחריות נקנין עם הנכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה': כלומר אם מכר 'מטלטלין' עם הקרקע (כגון חפץ או שטר), ברגע שהקונה קנה את הקרקע בכסף שטר או חזקה, נקנו המטלטלין עם הקרקע.

סיכום הדברים - שטר נקרא 'נכסים שאין לו אחריות' ולכן הוא נקנה אגב הקרקע.